

„Pojem“ - Begriff

Německé slovo „Begriff“ je odvozeno od slovesa „greifen“; díky tomu můžeme dobře odlišovat substantivum „das Begreifen“ od jiného substantiva, totiž „das Begriffene“. Běžně se ovšem tím „pojatým“ (das Begriffene) rozumí něco „reálného“ resp. „předmětného“, ale skutečného. To pak sugeruje takové chápání slovesa „begreifen“, jako by šlo o přímý (a tedy jednoduchý) vztah mezi myšlenkovou (event. duševní) aktivitou chápání ve smyslu uchopování a něčím „objektivně skutečným“, které se při tomto uchopování chová jakoby pasivně (a které se při tom dokonce vůbec nemění resp. nemá měnit, pokud je „pojato“ správně). Ve skutečnosti má ovšem akt myšlenkového (vědomého) uchopování docela jiný charakter, neboť tzv. objektivně skutečnost není neleží resp. nestojí nikdy „před ním“ (před vědomím, před myšlením, vlastně ani před subjektem vědomým či myslícím), nýbrž jeho vědomá „reprezentace“ (předvedení resp. uchopení ve vědomí, v myšlení) musí být vytvořena (konstituována, „konstruována“) na základě, který je převážně před-vědomý (a tedy vědomým samým nekontrolovatelným, leč ex post). Vytvoření pojmu, tj. jeho konstituce či konstruování (to jsou jen předběžné termíny, jejichž nevhodnost je ihned nápadná) je tedy něco, co se stává „zjevným“ teprve ve svém výsledku (ve svých výsledcích). A to je zase možné jen po zapojení takového „pojmu“ do širších (logických, pojmových) souvislostí s jinými pojmy a celými pojmovými oblastmi, neboť teprve díky tomuto zapojení se dostává „intencionálnímu objektu“ (případně non-objektu) náležité určitosti a přesnosti. A tak se ukazuje, že kontrolovat takovou určitost a přesnost lze jen za předpokladu, že se soustředíme nikoli na sám pojem jakožto součást myšlenkového aktu, nýbrž na jeho intencionální „model“ (tj. intencionální objekt, případně non-objekt). Při tom všem je třeba si stále pamatovat, že slovem (termínem) označujeme vždy nebo obvykle celou skupinu („rodinu“) pojmů, které se mohou vztahovat k téže skutečnosti, ale liší se svou obecností (takže „nepostihují“ takovou skutečnost v plnosti (v celé šíři), ale jen částečně, tj. pokud jde o některé aspekty, zatímco od jiných abstrahují.

(Písek, 140207-2.)